

Dorota Miśkiewicz

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług

Pomoc finansowa Unii Europejskiej a rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Streszczenie:

1 maja 2014 roku obchodzono dziesiątą rocznicę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Było to dla Polski ważne wydarzenie, dzięki któremu otrzymano szansę na wyrównanie szans rozwojowych oraz włączenie się w organizm nowoczesnej gospodarki europejskiej. Członkostwo to dziesięć lat intensywnej współpracy wewnątrz Europy – zarówno w wymiarze gospodarczym, politycznym czy społecznym. To także dziesięć lat korzystania przez nasz kraj z ogromnej puli funduszy unijnych.

W latach 2004–2006 unijne wsparcie dla Polski wyniosło ponad 14 mld euro. Lata 2007–2013 to kolejne 67,5 mld euro. W ciągu tych 10 lat dofinansowanych zostało łącznie ponad 185 tysięcy projektów¹. Dlatego członkostwo Polski w Unii Europejskiej to przede wszystkim doświadczenia w realizacji kapitałochłonnych inwestycji, a dziesiąta rocznica przystąpienia do UE to dobry moment, by podsumować ich efekty.

Słowa kluczowe: Fundusze Unii Europejskiej, rozwój gospodarczy, Szczeciński Obszar Metropolitalny.

Wstęp

Środki europejskie okazały się istotną determinantą wspomagającą stymulowanie wzrostu gospodarczego, oddziałującą zarazem na rynek jak i na rozwój społeczny, co pozytywnie przekłada się na rozwój poszczególnych regionów Polski. Pula środków, które zostały alokowane w słabiej rozwinięte regiony Polski, w dużej mierze przyczyniła się do ich znacznego rozwoju społeczno – gospodarczego. W celu lepszego wykorzystania tych funduszy, w wielu województwach zawiązały się konsorcja, stowarzyszenia gmin, metropolie gmin i miast, powstały parki technologiczne.

¹ www.mir.gov.pl [dostęp 10.07.2014 r.]

Takie zachowania miały na celu skuteczniejsze pozyskiwanie funduszy unijnych oraz dążenie do rozwoju danego regionu zgodnie ze strategiami województw². Inwestycje³ to istotny czynnik wpływający na wzrost gospodarczy regionu. Rozmieszczenie inwestycji na terenie kraju jest zróżnicowane, zależy bowiem od szeroko pojętego otoczenia inwestora, a zwłaszcza cech demograficznych⁴.

W województwie zachodniopomorskim przykładem dla tego rodzaju form kooperacji zwiększających absorpcję środków unijnych jest Szczeciński Obszar Metropolitalny (dalej SOM). SOM powołany został 15 kwietnia 2005 roku, zrzeszając na początku dziewięć samorządów. Kolejni członkowie dołączali do SOM systematycznie, co skutkowało rozszerzeniem liczby podmiotów tworzących SOM do piętnastu. Przesłanką utworzenia SOM było twierdzenie, że obecny jednolity model gminy nie stwarza wystarczających możliwości rozwoju i realizacji ponadlokalnych projektów infrastrukturalnych, których celem jest trwały i zrównoważony rozwój całego regionu, zwiększenie jego międzynarodowej roli oraz poprawy jakości życia zamieszkałych na jego obszarze społeczności.

Tempo rozwoju całego kraju zależy będzie od jakości rozwoju policentrycznej sieci osadniczej z podkreśleniem kluczowej roli różnej wielkości ośrodków rozwoju oraz sieci powiązań między nimi⁵. Szybkie i bezpieczne połączenia międzyregionalne i wewnątrz regionalne zahamują bądź mocno ograniczą efekt wysysania zasobów z regionów ekonomicznie słabszych do centrów wzrostu (tzw. Efekt wiru lub pompy). Bez dostępności transportowej i teleinformatycznej nie ma szans na przyspieszenie i rozwój, czyli nie ma warunków do wyrównywania szans rozwojowych regionów Polski⁶.

Lepsza jakość infrastruktury wewnątrz i na zewnątrz regionu przekłada się na obniżenie poziomu wewnętrznych kosztów transakcyjnych, co zwiększa atrakcyjność regionu dla potencjalnych inwestorów⁷.

Rozwój obszarów metropolitalnych to jeden z najważniejszych czynników służących podnoszeniu rangi i konkurencyjności regionów na arenie krajowej oraz międzynarodowej, a także mający wpływ na kształtowanie i funkcjonowanie ich wewnę-

² www.funduszeuropejskie.gov.pl [dostęp 15.07.2014]

³ wydatki przedsiębiorstw na środki służące do produkcji dóbr i usług

⁴ S. Pastuszka, „Polityka regionalna Unii Europejskiej – cele, narzędzia, efekty”, Warszawa 2012, s. 97.

⁵ T. Markowski, „Koordynująca rola polityki przestrzennej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, [w:] Wyzwania dla polskiej polityki przestrzennej. Materiały konferencyjne. Warszawa 2008, s.53.

⁶ P. Gajewski, „Ekonomiczne efekty polityki regionalnej”, *Gospodarka Narodowa* 2007, nr 1-2, s. 73.

⁷ *Ibidem*, s. 79.

wewnętrznej struktury przestrzennej. Wyrazem tendencji zmierzających do zdynamizowania rozwoju obszarów metropolitalnych jako biegunów wzrostu są strategie rozwoju RP na lata 2007 – 2013, w których obszary metropolitalne postrzegane są jako kluczowe obiekty polityki centralnej państwa. Utworzenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) wiąże się podjęciem działań, które w konsekwencji doprowadzą do wzmocnienia związków między Szczecinem a obszarami sąsiadującymi, oraz do wypracowania i wdrożenia spójnego systemu urbanizacji, zintegrowania sieci transportowej i łączności czy wzmocnienia kapitału społecznego.

W efekcie może to skutkować wzrostem gospodarczym, ulegną zmniejszeniu negatywne skutki migracji (szczególnie ludzi młodych, aktywnych i wykształconych) w kierunku sprawniej funkcjonujących miast, uruchomi się proces zapobiegania peryferyzacji miasta i regionu. SOM to struktura bazującej na solidarnej współpracy samorządów koordynujących pracami zmierzającymi do stworzenia silnego ośrodka metropolitalnego. Wspólne prace polegają m.in.: na przygotowaniu koncepcji zarządzania Szczecińskim Obszarem Metropolitalnym, strategii rozwoju, wprowadzeniu uregulowań legislacyjnych, lobbingu i innych działaniach eksponujących atrakcyjność inwestycyjną, gospodarczą i kulturową tego obszaru⁸.

2. Rozwój krajowy

2.1. Realizacja Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia

Strategia Lizbońska była główną strategią rozwoju Unii Europejskiej, realizowaną w latach 2000-2010. W czerwcu 2010 r., Rada Europejska przyjęła nową strategię rozwoju UE pn. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, która ma zostać zrealizowana w latach 2010–2020. Nowa Strategia jest zarówno kontynuacją wizji rozwoju nakreślonej przez Strategię Lizbońską, jak i próbą odpowiedzi na problemy europejskiej gospodarki, które ze wzmożoną siłą ujawniły się podczas ostatniego kryzysu gospodarczego. Wraz z przyjęciem nowej Strategii, założenia Strategii Lizbońskiej przestały obowiązywać. Przyjmując powyższe założenie, od początku wdrażania polityki spójności 2007-2013 do końca 2012 r. na realizację kategorii interwencji służących Strategii zakontraktowano ponad 219 mld zł, co stanowiło 94% wszystkich zakontraktowanych środków unijnych. W porównaniu z 2011 r., kontraktacja na działania służące realizacji Strategii unijnej wzrosła o ok. 33 mld PLN. Według stanu na koniec 2012 r., na realizację założeń Europa 2020 wydano już ponad 126 mld PLN, wobec 79 mld PLN na koniec 2011 r.⁹.

⁸ www.som.szczecin.pl [dostęp 09.07.2014]

⁹ Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013, s. 135.

Tabela 1.

Wartość środków unijnych wydatkowanych na realizację strategii Europa 2020 (w mld PLN; dane kumulatywne), stan na koniec 2012 r.

	Stan na koniec 2011 r.		Stan na koniec 2012 r.	
	Umowy/decyzje o dofinansowanie	Wnioski o płatność	Umowy/decyzje o dofinansowanie	Wnioski o płatność
Środki przeznaczone na realizację strategii Europa 2020	186,1	79,6	219,2	126,8
Środki przeznaczone na pozostałe kategorii interwencji	12,7	6,8	14,9	9,6

Źródło: Dane z KSI (SIMIK 07-13)

Alokacja środków wspólnotowych dla Polski w ramach polityki spójności UE na lata 2007-2013 została ustalona na poziomie 67,92 mld EUR. Na KPO przeznaczono ponad 49,91 mld EUR, na RPO blisko 17,28 mld EUR, a środki zaangażowane w ramach Celu 3 EWT wynoszą ponad 0,73 mld EUR. W ramach ww. kwoty ponad 1,33 mld EUR stanowiła krajowa rezerwa wykonania (KRW), ustalona na podstawie art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 oraz ponad 632 mln EUR stanowiło tzw. dostosowanie techniczne.

Dodatkowe środki z KRW i DT zostały alokowane na poszczególne KPO i RPO w ramach przeglądu śródkresowego przeprowadzonego w 2011 r. Do końca grudnia 2012 r. w ramach PO/RPO złożono 247,8 tys. wniosków o dofinansowanie poprawnych pod względem formalnym, o wartości wnioskowanego wsparcia sięgającej prawie 520 mld PLN. Wnioski o dofinansowanie projektów o największej wartości złożono w ramach PO IiŚ, PO KL oraz PO IG, gdzie wartości wnioskowanego wsparcia wyniosły odpowiednio, 168,5 mld PLN, 140,3 mld PLN oraz 89,2 mld PLN, a liczba złożonych wniosków poprawnych pod względem formalnym wyniosła, odpowiednio 3,1 tys., 156,5 tys. i 32,3 tys.¹⁰. Proces kontraktacji środków w ramach NSRO charakteryzował się w 2012r. dynamiką zbliżoną do tej z roku 2011 i niższą w porównaniu do wcześniejszych okresów. Do końca 2012 r. podpisano/wydano ponad

¹⁰ Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013, s. 97.

80 tys. umów/decyzji o dofinansowanie realizacji projektów, angażujących środki wspólnotowe na łączną kwotę sięgającą przeszło 234 mld PLN, z tego w 2012r. podpisano ok. 15 tys. umów na kwotę ok. 40 mld PLN w części dofinansowania UE. Zaawansowanie procesu zawierania umów było zróżnicowane pomiędzy programami. Najwięcej środków w relacji do dostępnej alokacji – nieco powyżej średniej dla NSRO – osiągnęły programy regionalne. Wykorzystanie alokacji liczone dla wszystkich 16 województw łącznie sięgało 85% na koniec 2012 r. Wśród programów krajowych najwyższą kontraktację odnotowano w PO RPW, w którym rozdysponowano ok. 95,5% środków. Niższy poziom kontraktacji został osiągnięty w ramach PO IG oraz PO IiŚ – odpowiednio: 85% i 84%. Omawiając stopień wykorzystania środków w postaci kontraktacji w poszczególnych programach należy zwrócić uwagę na fakt, że kwota środków rozdysponowanych oraz pozostających do rozdysponowania zależy także od wartości projektów indywidualnych przewidywanych do realizacji w danym programie, które mają warunkową promesę dofinansowania, i na które zarezerwowana jest niekiedy znaczna część alokacji programu. Projekty uruchomione w poprzednich latach generują coraz więcej wydatków, co jest zjawiskiem naturalnym biorąc pod uwagę proces realizacji wieloletnich programów w ramach polityki spójności. Do końca 2012 r. wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne wykazanych w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność sięgnęła prawie 190 mld PLN, w tym ponad 134,9 mld PLN stanowiły wydatki odpowiadające dofinansowaniu ze środków UE¹¹. Podobnie jak w przypadku kontraktacji, najwyższe tempo wnioskowania o refundację poniesionych wydatków dotyczyło programów regionalnych. Tempo wydatkowania środków jest uwarunkowane charakterem realizowanych projektów – dynamika jest większa w przypadku przedsięwzięć krótkoterminowych, o stosunkowo niewielkim budżecie, a mniejsza dotyczy przedsięwzięć infrastrukturalnych charakteryzujących się dłuższym okresem przygotowawczym, znacznym budżetem i wieloletnim okresem realizacji, w którym często wydatki pojawiają się pod koniec procesu inwestycyjnego. Do końca grudnia 2012r. skierowano do KE wnioski o płatności okresowe na łączną kwotę wynoszącą 31 mld EUR w części wkładu UE, w tym w samym 2012r. wnioskowano o 10,8 mld EUR. Do końca 2012r. Komisja Europejska przekazała Polsce w ramach refundacji kwotę 29 mld EUR. Łącznie, środki przekazane stronie polskiej przez KE od początku okresu programowania do końca 2012 r. w formie zaliczek i refundacji wynosiły 35,3 mld EUR, tj. ok. 52% alokacji NSRO¹².

¹¹ Powyższe dane nie uwzględniają pomniejszych wydatków z tytułu korekt nałożonych na beneficjentów, ujętych w tzw. Rejestrze obciążeń na projekcie w systemie KSI (SIMIK 07-13).

¹² Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013, s. 98.

2.2 Krajowe Programy Operacyjne

W ramach PO Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ) proces aktualizacji objął wyłącznie sektor transportu. Zakres zmian dotyczył włączenia na listę 51 nowych projektów indywidualnych, z czego 3 projekty z obszaru transportu drogowego, 34 – kolejowego, 2 – morskiego, 10 – miejskiego oraz 2 projekty z obszaru bezpieczeństwa ruchu drogowego, o łącznej wartości dofinansowania unijnego w wysokości ok. 6,4 mld PLN. W ramach PO Innowacyjna Gospodarka (PO IG) zmodyfikowana została lista projektów rezerwowych dla priorytetu VII sektor rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Z listy usunięto 4 projekty rezerwowe o wartości 405,77 mln PLN. Jednocześnie w wyniku dodatkowego naboru przeprowadzonego przez Instytucję Pośredniczącą na listę rezerwową zostały wpisane 3 nowe projekty o łącznej wartości 164 mln PLN. W ramach aktualizacji listy projektów indywidualnych PO Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW) dodano 1 projekt, przesunięto na listę podstawową 4 inwestycje oraz dokonano podziału projektu kompleksowego na 5 projektów. Zaktualizowana lista projektów indywidualnych dla PO RPW obejmuje 110 przedsięwzięć o łącznej wartości ok. 13,27 mld PLN. Na liście podstawowej znajdują się 104 projekty, których wartość opiewa na 12,42 mld PLN, zaś pozostałe 6 projektów to inwestycje rezerwowe, których łączna wartość wynosi blisko 0,86 mld PLN.

Ogólna wartość dofinansowania dla projektów podstawowych objętych indywidualnym wykazem wynosi ponad 7,96 mld PLN. W rezultacie przeprowadzonych aktualizacji, wykaz projektów kluczowych na koniec 2012 r. obejmował 748 projektów, w tym: na listach podstawowych – 629 projektów o dofinansowaniu UE 109,38 mld PLN, co stanowi ponad 80 % środków unijnych zarezerwowanych na realizację krajowych programów operacyjnych: PO IiŚ, PO IG i PO RPW, na listach rezerwowych – 119 projektów o dofinansowaniu UE 38,75 mld PLN, tj. ok. 28% całkowitej alokacji PO IiŚ, PO IG, PO RPW. Do końca 2012r. do instytucji przyjmujących wnioski (IPII/IP) złożono narastająco 582 wnioski o dofinansowanie dla 58067 projektów indywidualnych. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. na etapie oceny znajdowało się 48 wniosków o dofinansowanie o łącznej wartości 20,17 mld PLN, w tym wkład unijny 8,99 mld PLN. 51 projektów (z czego zdecydowaną większość stanowiły inwestycje transportowe PO IiŚ) znajdowało się na etapie przygotowania dokumentacji aplikacyjnej. Do końca 2012r. zawarto 534 umowy o dofinansowanie (ponad 85% liczby projektów podstawowych) o łącznej wartości 168,21 mld PLN, z czego zaangażowanie środków unijnych wynosi 95,74 mld PLN¹³.

¹³ Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013, s. 112

3. Rozwój regionalny

3.1. Regionalne Programy Operacyjne

Projekty indywidualne realizowane są również w ramach RPO. Za monitorowanie ich przygotowania do realizacji odpowiadają Zarządy poszczególnych Województw, pełniące funkcje instytucji zarządzających RPO. W niniejszym raporcie w zakresie projektów RPO uwzględniono jedynie projekty duże. Na dzień 31 grudnia 2012r. na listach podstawowych projektów indywidualnych w ramach RPO znajdowały się ogółem 892 projekty o wartości całkowitej wynoszącej 35 467,92 mln PLN i kwocie dofinansowania ze środków UE w wysokości 21 296,49 mln PLN, co stanowiło 30% alokacji środków unijnych w ramach RPO. Największą część alokacji programu na projekty indywidualne przeznaczają województwa: lubuskie (59%), kujawsko-pomorskie (40%), mazowieckie (40%) oraz podlaskie (40%), natomiast najmniej województwo świętokrzyskie (20%). Na wybór projektów w trybie indywidualnym nie zdecydowało się województwo pomorskie. Największa część projektów indywidualnych związana jest z budową lub przebudową infrastruktury drogowej – 226. Poza tym, 107 projektów dotyczy ochrony środowiska, zapobiegania zagrożeniom oraz energetyki. Znaczny udział obejmuje również projekty w obszarze B+R, innowacji i przedsiębiorczości- 104, a także w zakresie turystyki – 93.

Największy przyrost projektów w stosunku do końca 2011r. odnotowano w obszarze ochrony środowiska, zapobiegania zagrożeniom oraz energetyki (z 89 do 107 projektów) i turystyki (z 80 do 93 projektów)¹⁴. Województwo zachodniopomorskie, położone w północno-zachodniej części Polski, graniczy z Niemcami, a przez Bałtyk z Danią i Szwecją i zajmuje 22902 tys. km². Powierzchnia województwa zajmuje około 7,3% powierzchni kraju.

Podzielone jest na 21 powiatów, w tym 18 to powiaty ziemskie (białogardzki, choszczeński, drawski, goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, kołobrzesci, koszaliński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, sławieński, stargardzki, szczecinecki, świdwiński oraz wałecki), a trzy to powiaty grodzkie (Szczecin, Koszalin, Świnoujście). Województwo obejmuje 114 gmin: 52 gminy wiejskie, 51 gmin miejsko-wiejskich oraz 11 gmin miejskich. Liczba mieszkańców w województwie wynosi 1722,9 tys. (co stanowi 4,5% ludności Polski: 38 538 447). Gęstość zaludnienia wynosi średnio 75 mieszkańców na km², ale jest znacznie zróżnicowana między powiatami. Ma to związek z faktem, iż najwięcej osób (23,2% mieszkańców województwa) zamieszkuje Szczecin, a około 6,3% Koszalin (co stanowi 29,5% ludności województwa). W woje

¹⁴ Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013, s. 114

wództwie zachodniopomorskim 68,8% ludności żyje w miastach¹⁵. Województwo zachodniopomorskie klasyfikuje się na dziewiątym miejscu wśród wszystkich województw pod względem wartości Produktu Krajowego Brutto ogółem i jest to sytuacja utrzymująca się od wielu lat¹⁶.

3.2 Badania

W celu dokonania oceny efektywności i skuteczności wykorzystania funduszy Unii Europejskiej, w 2012 roku przeprowadzono siedem badań ewaluacyjnych, w tym cztery o charakterze strategicznym oraz trzy o charakterze operacyjnym. W zakresie badań strategicznych przeprowadzono:

1. Badanie skuteczności działań informacyjnych i promocyjnych na temat Funduszy Europejskich dla społeczeństwa oraz analizę społecznego odbioru tych działań. Edycja 2011 – realizowana od grudnia 2011 r. i zakończona w lutym 2012 r. Badanie wykonane zostało na reprezentatywnej próbie 1600 mieszkańców Polski. Badanie wykazało, że znaczna większość Polaków dostrzega zmiany, jakie zaszły w Polsce po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Najbardziej widoczne są zmiany na poziomie kraju, zaś najmniej – w codziennym życiu. Utrzymuje się stosunkowo wysoki poziom znajomości terminu „Fundusze Europejskie” (85%, przy czym 56% wie, co ten termin oznacza). Większość mieszkańców Polski dostrzega rolę FE w rozwoju kraju (82%) oraz ich wpływ na jakość życia Polaków (73%). Rośnie odsetek osób, które uważają, że ilość informacji o FE jest optymalna, jak również tych, które uważają, że informacje na temat FE są zrozumiałe. Nadal podstawowym źródłem informacji o FE jest telewizja. Medium to w kontekście pozyskiwania informacji jest również kanałem preferowanym. Z roku na rok maleje rola gazet codziennych i tygodników, jednocześnie rośnie rola Internetu.
2. Audyty, obejmujący monitoring i analizę dyskusji w mediach społecznościowych na temat funduszy europejskich – badanie przeprowadzone w czerwcu i lipcu 2012 roku. Wyniki badania pokazały, że fundusze i programy angażują przede wszystkim internautów już obecnie zainteresowanych polityką lub środowiskiem lokalnym. Pozostali internauci nie mają poczucia, że inwestycje wpierane przez FE (oprócz organizowanych szkoleń) mają bezpośredni wpływ na ich codzienne życie, a zatem trudno jest od nich oczekiwać, aby angażowali się w tę tematykę.

¹⁵ http://www.wrzos.org.pl/download/RAPORT_woj.zachodniopomorskie.pdf [dostęp 22.05.2015]

¹⁶ Stan i prognoza rozwoju województwa zachodniopomorskiego, Wojewódzki Urząd Pracy, Szczecin 2009.

3. Badanie stron internetowych instytucji tworzących system wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce – badanie przeprowadzone w okresie lipiec–październik 2012r. Badanie posłużyło eliminacji braków i niedofunkcyjności oraz sformułowaniu dodatkowych zaleceń, mających ułatwić korzystanie ze stron. Ponadto, wnioski z badania posłużyły również do planowania budowy systemu informacji internetowej w perspektywie programowania w latach 2014–2020.
4. Metaewaluacja wyników dotychczasowych badań ewaluacyjnych i innych (wniosków i rekomendacji) dotyczących informacji i promocji Funduszy Europejskich i poszczególnych programów operacyjnych – badanie rozpoczęte w grudniu 2012r. i planowane do zakończenia w marcu 2013r. Badanie jest kluczowe w procesie programowania działań informacyjno – promocyjnych w perspektywie 2014–2020.

W zakresie badań operacyjnych przeprowadzono:

1. Badanie ilościowe techniką CAWI na próbie użytkowników Poradnika Beneficjenta na Portalu Funduszy Europejskich – badanie opinii użytkowników Poradnika beneficjenta. Badanie pokazało, że ogólna ocena Poradnika jest pozytywna, choć użytkownicy zgłaszali trudności w odnalezieniu pewnych informacji. Badanie pozwoliło na wyciągnięcie wniosków dotyczących aktualnego stanu i funkcjonalności Poradnika beneficjenta i opracowanie rekomendacji nt. przyszłych modyfikacji.
2. Badanie mystery shopping wybranych punktów informacyjnych Sieci Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich – badanie przeprowadzone w miesiącach luty–czerwiec 2012r. obejmowało ocenę jakości obsługi klienta w wybranych 21 punktach informacyjnych FE. Badanie przeprowadzono w celu weryfikacji wdrożenia planów naprawczych, wynikających z analizy efektywności sieci.
3. Badanie poziomu dotarcia kampanii medialnej marki <Fundusze Europejskie> – trwające od października 2012r. i zakończone w styczniu 2013r. Badanie ma na celu ocenę efektywności kampanii¹⁷.

4. Rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego początkowo działało pod nazwą Samorządowego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej, które powołano dnia 15 kwietnia 2005 roku na mocy Uchwały nr 1/2005 Zebrania Założycielskiego Samorządowego Stowarzyszenia Współpracy Regionalnej.

¹⁷ www.mir.gov.pl [dostęp 11.07.2014]

Dnia 4 września 2009 roku, Stowarzyszenie zmieniło nazwę na „Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego”.

Zakres terytorialny SOM obejmuje 13 gmin, w tym: 3 gminy miejskie (Szczecin, Świnoujście, Stargard Szczeciński), 6 gmin wiejskich oraz 4 gminy miejsko-wiejskich. Obszar zamieszkuje blisko 700 tys. mieszkańców z których 90% mieszka w miastach.

Aglomeracja SOM obejmuje tereny położone wokół Szczecina, największego miasta północno- zachodniej Polski, stolicy Województwa Zachodniopomorskiego. Zlokalizowane w obszarze metropolitalnym miasta i gminy tworzą powiązania historyczne, kulturowe, geograficzne, gospodarcze, kulturalne. Na tych polach prowadzone są wspólne działania obejmujące transport i komunikację, rewitalizację i renowację, ochronę środowiska, podnoszenie jakości życia, inwestycje strukturalne, itp.

Szczeciński Obszar Metropolitalny to również miejsce niezwykle atrakcyjne dla turystów. Stolica Pomorza Zachodniego oraz sąsiadujące z nią ziemie, posiadają bogatą ofertę turystyczną – liczne cenne zabytki oraz unikalne na skalę Europy atrakcje przyrodnicze i krajobrazowe. Jednym z istotnych walorów obszaru jest jego atrakcyjność w kontekście turystyki rowerowej. Przez teren aglomeracji szczecińskiej przebiega szereg szlaków krajowych (Szlak „Zielona Odra”) i międzynarodowych (Międzynarodowy nadmorski szlak rowerowy R-10 „Bike the Baltic”, Międzynarodowy szlak rowerowy wokół Zalewu Szczecińskiego). SOM¹⁸ jest głównym, wielofunkcyjnym ośrodkiem województwa zachodniopomorskiego, w którym skupiają się funkcje gospodarcze, komunikacyjne, społeczne, naukowe, kulturalne, turystyczne i instytucjonalne; wyróżnia się również znacznym potencjałem innowacyjności i wysokim stopniem atrakcyjności inwestycyjnej. Ośrodkiem centralnym SOM jest Miasto Szczecin, stanowiące węzeł sieci współpracy oddziałującej na rozwój całego regionu.

Utrzymanie wysokiego poziomu życia i rozwoju społecznego a także gospodarczego, wymaga od władz samorządowych gmin i miast SOM wielu zabiegów. Niewątpliwie jednym z najtrafniejszych rozwiązań w tej kwestii jest ukierunkowanie się obszaru SOM na alokację środków Unii Europejskiej. Szeroki wachlarz możliwości absorpcji środków unijnych pozwala na dalekosiężne opracowania strategiczne, odnoszące się do poprawy wizerunku regionu. Podstawowym dokumentem w przypadku SOM jest „Strategia Rozwoju Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego”, której założeniem jest rozwój obszaru SOM w zakresie turystyki, usług publicznych, transportu, a także koncentracja na współdziałanie międzynarodowe. Odnosząc się do misji SOM, strategia mówi o rozwoju obszarów metropolitalnych jako jednym z najważniejszych czynników służących podnoszeniu rangi i konkurencyjności regionu

¹⁸ www.bip.som.szczecin.pl [dostęp 15.08.2014]

na arenie krajowej oraz międzynarodowej, a także wpływie na kształtowanie i funkcjonowanie ich wewnętrznej struktury przestrzennej. Wyrazem tej tendencji zmierzającej do zdynamizowania rozwoju obszarów metropolitalnych jako biegunów wzrostu są koncepcje i plany rozwoju RP na lata 2007 – 2013, w których obszary metropolitalne postrzegane są jako kluczowe obiekty polityki centralnej państwa. Obecne jednolite modele gmin SOM nie stwarzają wystarczających możliwości rozwoju i realizacji ponadgminnych projektów infrastrukturalnych, których celem jest trwały i zrównoważony rozwój całego regionu, zwiększenie jego międzynarodowej roli oraz poprawa jakości życia wszystkich jego mieszkańców.

Utworzenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego wiąże się z podjęciem działań, które w konsekwencji doprowadzą do wzmocnienia związków między Szczecinem a obszarami przyległymi, do wypracowania i wdrożenia spójnego systemu urbanizacji, zintegrowania sieci transportowej i łączności, wzmocnienia kapitału społecznego.

Pociągnięto za sobą wzrost gospodarczy, ulegną zmniejszeniu negatywne skutki migracji (szczególnie ludzi młodych, aktywnych i wykształconych) w kierunku kilku sprawniej funkcjonujących miast, uruchomi się proces zapobiegania peryferyzacji miasta i regionu. SOM to przede wszystkim powstanie struktury bazującej na solidarnej współpracy samorządów i koordynującej pracami zmierzającymi do stworzenia silnego ośrodka metropolitalnego. Priorytety i kierunki działań określonych w statucie SOM, to wyznaczone cele ukierunkowane na: upowszechnianie idei samorządności lokalnej i regionalnej oraz wspieranie jej rozwoju, realizację i ochronę wspólnych interesów członków Stowarzyszenia, kształtowanie wspólnej polityki samorządów lokalnych, reprezentowanie interesów członków Stowarzyszenia na forum krajowym i międzynarodowym, promowanie osiągnięć członków Stowarzyszenia, wspieranie gospodarczego i kulturowego rozwoju samorządów należących do Stowarzyszenia oraz wspieranie międzyregionalnej współpracy zagranicznej, zwłaszcza współpracy transgranicznej gmin i powiatów. Na potrzeby zobrazowania potrzeb rozwojowych obszaru SOM opracowano analizy, tj.: „Informacja dotycząca bezrobocia na terenie SOM”, „SOM w kontekście Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i KPZK oraz zmian polityki spójności UE”, „Analiza możliwości wdrożenia zintegrowanego metropolitalnego systemu pasażerskich przewozów zbiorowych w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym”, „Wytyczne dla realizacji Koncepcji Rozwoju Transportu Publicznego w Szczecińskim Obszarze Metropolitalnym”, „Terytorialne zróżnicowanie deficytu i zadłużenia JST w kontekście możliwości finansowania projektów w przyszłej perspektywie UE”, „Metropolia atrakcyjna turystycznie, Koncepcja rozwoju transportu publicznego w SOM”.

Rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego w dużym procencie wpływa na wizerunek województwa zachodniopomorskiego. Zarówno zapisy Strategii SOM i Województwa Zachodniopomorskiego mówią o rozwoju gospodarki, ekonomii społecznej, kapitału ludzkiego i turystyki w odzwierciedleniu edukacji z naciskiem na absorpcję środków Unii Europejskiej. Zrównoważony rozwój obszarów metropolitalnych to jeden z najważniejszych czynników służących podnoszeniu rangi i konkurencyjności regionu na arenie krajowej oraz międzynarodowej, a także mający wpływ na kształtowanie i funkcjonowanie ich wewnętrznej struktury przestrzennej. Wyrazem tendencji podkreślających znaczenie obszarów metropolitalnych jako biegunów wzrostu są koncepcje i plany rozwoju RP oraz UE na kolejne lata, w których obszary metropolitalne postrzegane są jako kluczowe obiekty polityki centralnej państw.

Wzmocnienie funkcji metropolitalnych wiodących miast, jest silnym nurtem europejskiej i polskiej polityki regionalnej, wspieranym systemowo w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020. Zrównoważony rozwój obszarów osiągany jest poprzez wspólnie podejmowane działania oraz zintegrowane podejście i współpracę sieciową zmierzające do wzmacniania impulsów rozwojowych. Zgodnie z art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 ze zm.), gminy mogą tworzyć stowarzyszenia, w tym również z powiatami i województwami w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów. Przejawem upowszechniania takiej idei oraz wspierania jej rozwoju poprzez wspólne przedsięwzięcia w ramach obszaru metropolitalnego, jest współpraca gmin, powiatu, województwa, będących członkami Stowarzyszenia Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Idea działalności Stowarzyszenia służy budowie rozwoju SOM na bazie potencjałów terytorialnych, wzmacnianiu związków między Szczecinem a obszarami przyległymi i rozwiązywaniu wspólnych problemów. Do najważniejszych zadań należy realizacja spójnego systemu transportowego, wdrożenie wspólnej polityki planowania przestrzennego i wzmocnienie kapitału społecznego. Partnerstwo w ramach SOM realizuje wspólne przedsięwzięcia, których celem jest zwiększenie zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego z całego obszaru funkcjonalnego na rzecz wdrożenia spójnych i komplementarnych projektów realizujących wspólną wizję rozwojową. Aktualnie Stowarzyszenie opracowuje Strategię Rozwoju SOM oraz Strategię Rozwoju Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w SOM. Istotą strategii ma być określenie obszarów strategicznego planowania, których wsparcie w ramach istniejących uwarunkowań budżetowych przyczyni się do najbardziej efektywnego rozwoju społeczno-gospodarczego SOM w określonym horyzoncie czasowym. Dokument ten będzie czytelną, precyzyjną i spójną koncepcją będącą efektem analizy zjawisk

przestrzennych, społecznych, gospodarczych, kulturowych zachodzących w całym obszarze wraz z oceną ich wpływu na obecne i przyszłe funkcjonowanie Szczecina – jako miasta centralnego oraz gmin ościennych, w odniesieniu do wzajemnych powiązań funkcjonalnych i ekonomicznych. Wskazywać również będzie na wybór priorytetów rozwojowych całego obszaru do 2020 roku, przede wszystkim w kontekście nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020, określonych w postaci celów strategicznych i realizujących je celów operacyjnych. Opracowanie Strategii jest kluczowe dla zdiagnozowania potencjałów oraz zintegrowania programowania strategicznego SOM¹⁹.

Szczeciński Obszar Metropolitalny jest ośrodkiem metropolitalnym o unikalnym w skali kraju nadgranicznym położeniu. Z uwagi na brak dużych ośrodków miejskich mogących pełnić funkcję metropolitalną we wschodnich regionach przygranicznych Niemiec, istnieją realne szanse na ukształtowanie regionalnej strefy oddziaływania miasta rdzeniowego wychodzącej poza granice kraju poprzez rozszerzenie wpływu obszaru metropolitalnego Szczecina na przygraniczne gminy niemieckie (tj. Prenzlau, Schwedt, Pasewalk). Jednakże podkreślić należy, że obszary znajdujące się po niemieckiej stronie granicy są terenami o wyraźnej tendencji depopulacyjnej i niskiej kondycji gospodarczej. Istotne ograniczenie stanowi brak silnych powiązań funkcjonalnych i administracyjnych Szczecina i jego otoczenia z obszarem oddziaływania na terenie Niemiec. W minionych latach z różnorodnym nasileniem występuje zjawisko odbudowy powiązań w sferze podstawowej obsługi i korzystania z wybranych usług (zwłaszcza w zakresie handlu i gastronomii). Położenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego determinuje znaczenie tego ośrodka funkcjonalnego w rozwoju Euroregionu Pomerania i współpracy transgranicznej oraz transnarodowej w Regionie Morza Bałtyckiego. Do wyznaczenia delimitacji SOM posłużono się 3 rodzajami wskaźników: w. funkcjonalne (oparte o powiązania rdzenia MOF z obszarami przylegającymi (liczba osób dojeżdżających do pracy, liczba „przemeldowań” z rdzenia ośrodka na obszary przylegające); w. społeczno-gospodarcze: mierzące społeczno-gospodarczy aspekt urbanizacji (udział pracujących w zawodach pozarolniczych, liczba podmiotów gospodarczych, udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu); w. morfologiczne: mierzące gęstość zaludnienia oraz liczbę nowych mieszkań oddawanych do użytku. Określenie istniejących powiązań funkcjonalnych pozwoliło na wstępną delimitację transgranicznego regionu metropolitalnego Szczecina (TRMS), obejmującego łącznie 12 968 km² powierzchni (w tym 7 835 km² po stronie polskiej), cały obszar znajduje się w granicach Euroregionu Pomerania.

¹⁹ www.bip.som.szczecin.pl [dostęp 15.08.2014]

Tabela nr 2.

Liczba ludności ogółem w JST SOM

Liczba ludności w JST SOM	1995	2000	2005	2009	2011	2012
Goleniów	31176	31757	33029	34090	34 364	35381
Stepnica	4495	4634	4687	4746	4 737	4858
Gryfino	31283	31061	31296	31469	31 442	32177
Stare Czarnowo	3858	3864	3885	3781	3 812	3864
Dobra (Szczecińska)	5905	8620	11892	15581	16 601	18357
Kołbaskowo	5265	7155	8595	10061	10 349	11251
Nowe Warpno	1826	1616	1559	1641	1 651	1692
Police	41477	41198	41416	41804	41 779	42033
Stargard Szczeciński	73254	71374	70639	69870	69 633	69724
Kobylanka	2892	3117	3626	4191	4 349	4761

Źródło: www.som.szczecin.pl**Tabela nr 3.**

Przyrost naturalny w JST SOM

Przyrost naturalny w JST SOM	1995	2000	2005	2009	2012
Goleniów	132	84	64	115	82
Stepnica	10	15	8	-4	-5
Gryfino	143	91	91	105	61
Stare Czarnowo	24	0	2	4	-1
Dobra (Szczecińska)	9	44	76	56	99
Kołbaskowo	42	50	64	85	96
Nowe Warpno	3	-9	-5	0	-5
Police	215	103	120	136	79
Stargard Szczeciński	286	160	70	138	-36
Kobylanka	18	13	-9	11	26
Stargard Szczeciński	58	51	26	28	16
M. Szczecin	-344	-662	-525	-489	-685
M. Świnoujście	46	-39	-61	-23	-109

Źródło: www.som.szczecin.pl

Istotą strategii ma być określenie obszarów strategicznego planowania, których wsparcie w ramach istniejących uwarunkowań budżetowych przyczyni się do najbardziej efektywnego rozwoju społeczno-gospodarczego SOM w określonym horyzoncie czasowym. Dokument strategii jest czytelną, precyzyjną i spójną koncepcją będącą efektem analizy zjawisk przestrzennych, społecznych, gospodarczych, kulturowych zachodzących w całym obszarze wraz z oceną ich wpływu na obecne i przyszłe funkcjonowanie Szczecina – jako miasta centralnego oraz gmin ościennych, w odniesieniu do wzajemnych powiązań funkcjonalnych i ekonomicznych²⁰.

Podsumowanie

Dotacje stanowią uzupełniające źródło finansowania zadań powierzonych do realizacji gminom, powiatom i województwom. Udział dotacji w strukturze dochodów jednostek samorządu terytorialnego po 2003 roku uległ znaczącemu ograniczeniu na rzecz rosnącej roli dochodów własnych w finansowaniu wydatków budżetów lokalnych i regionalnych. W strukturze dotacji przekazywanych jednostkom samorządu terytorialnego w latach 2004-2007, dominujące znaczenie miały dotacje celowe na realizację zadań z zakresu administracji rządowej oraz dotacje na finansowanie zadań własnych²¹.

Nowa finansowa perspektywa UE to nie tylko nowe programy operacyjne. W latach 2014-2020 środki unijne będą bardziej skoncentrowane tematycznie. Oznacza to, że z zestawu celów selekcjonowane są tylko te, które postrzegane są jako najważniejsze dla rozwoju gospodarczego. Wiąże się to z ich ukierunkowaniem na rezultaty i prawdopodobieństwo realizacji celów Strategii Europa 2020 oraz Strategii

Rozwoju Kraju 2020. Stąd większość działań zostanie ukierunkowana na wartość dodaną inwestycji współfinansowanych z budżetu unijnego. Pojawią się również nowe rozwiązania i narzędzia, np. Zintegrowany Instrument Terytorialny. Przy ich pomocy, partnerstwa miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, tj.

²⁰ „Koncepcja Rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMSZ) – część polska” zawartego dnia 28 kwietnia 2010 roku pomiędzy: Województwem Zachodniopomorskim, Stowarzyszeniem Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Gminą – Miastem Świnoujściem i Stowarzyszeniem Gmin Polskich Euroregionu Pomerania. Celem opracowania była identyfikacja głównych problemów i szans rozwoju regionu metropolitalnego oraz określenie jego priorytetów rozwojowych. Opracowanie strony polskiej stanowi wkład do wspólnego studium polsko – niemieckiego regionu metropolitalnego Szczecina.

²¹ M. Ziolo, „Dotacja jako źródło finansowania zadań jednostek samorządu terytorialnego w Polsce”, ZNUS Nr 489, Szczecin 2008, s.491.

samorządów znajdujących się w ich oddziaływaniu, będą mogły realizować wspólne przedsięwzięcia dotyczące m.in. transportu, rewitalizacji czy termomodernizacji²².

Bilans dziesięciu lat członkostwa w Unii Europejskiej ocenić należy dla naszego kraju jako bardzo korzystny. Otrzymywane w tym czasie środki z roku na rok systematycznie rosły. Wartość przekazanych i wykorzystanych w ramach projektów środków przewyższyły sumę składek członkowskich ponad trzykrotnie. W rezultacie Polska pozostaje największym beneficjentem netto funduszy Unii Europejskiej²³.

Literatura

„Fundusze Europejskie w Polsce”, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, biuletyn informacyjny nr 34 / 2014.

Gajewski P., „*Ekonomiczne efekty polityki regionalnej*”, *Gospodarka Narodowa* 2007, nr 1-2.

„Koncepcja Rozwoju Transgranicznego Regionu Metropolitalnego Szczecina (TRMSZ) – część polska” zawartego dnia 28 kwietnia 2010 roku pomiędzy: Województwem Zachodniopomorskim, Stowarzyszeniem Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, Gminą – Miastem Świnoujściem i Stowarzyszeniem Gmin Polskich Euroregionu Pomerania. Celem opracowania była identyfikacja głównych problemów i szans rozwoju regionu metropolitalnego oraz określenie jego priorytetów rozwojowych. Opracowanie strony polskiej stanowi wkład do wspólnego studium polsko – niemieckiego regionu metropolitalnego Szczecina.

Markowski T., „*Koordynująca rola polityki przestrzennej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, [w:] Wyzwania dla polskiej polityki przestrzennej*” Materiały konferencyjne. Warszawa 2008.

Pastuszka S., „*Polityka regionalna Unii Europejskiej – cele, narzędzia, efekty*”, Warszawa 2012.

Rejestr obciążeń na projekcie w systemie KSI (SIMIK 07-13).

Sprawozdanie z realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013.

Stan i prognoza rozwoju województwa zachodniopomorskiego, Wojewódzki Urząd Pracy, Szczecin 2009.

Zioło M., „*Dotacja jako źródło finansowania zadań jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*”, ZNUS Nr 489, Szczecin 2008.

<http://mir.gov.pl>

<http://funduszeuropejskie.gov.pl>

<http://bip.som.szczecin.pl>

<http://som.szczecin.pl>

www.wrzos.org.pl/download/RAPORT_woj.zachodniopomorskie.pdf

²² Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, biuletyn informacyjny „Fundusze Europejskie w Polsce”, nr 34 /2014., s. 5.

²³ Ibidem, s. 6.

Pomoc finansowa Unii Europejskiej a rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego

Summary

Problems of Metropolitan is one of the key challenges in the context of Polish planned development of the metro network in the country and the results of the proposals submitted to the Green Paper dot. Metropolitan areas. At the level of the region (West Pomeranian Province) of the Szczecin Metropolitan Area as a functional area constituting the administrative center of economic and cultural speaks Regional development Strategy to 2020. The increase in the competitiveness of major urban centers is one of the six priorities of the National Spatial Development Concept 2030 document comprehensively regulating issues related to urban development is a project of the National urban Policy Guidelines for 2020, whose strategic objective is to develop the ability of cities to create growth, quality jobs and improve the quality of life of their residents by increasing metropolitan functions of the major urban centers.

Keywords: European Union funds, economic development, Szczecin Metropolitan Area.

